

PRIKAZI STRANIH KNJIGA I CASOPISA

REORGANIZACIJA BUNDESVERA¹⁾

(Opitna vežba septembra 1958 godine)

Federalna Republika Nemačka ima pravo da formira armiju od 500.000 vojnika. Kako se predviđa, formiranje kopnene vojske (350.000 vojnika) treba da se završi marta 1961, a RM i RV 1962 godine. Prema objavljenim podacima, Bundesver je, — čije je formiranje započeto 1955 godine, — imao krajem januara 1958 godine 185.000 vojnika: KoV 114.000, RV 40.500, RM 18.500 i teritorijalna odbrana 12.000. Od ukupno 12 divizija, koliko treba da ima KoV, Nemci su do kraja 1958 godine formirali tri štaba korpusa, odnosno sedam divizija, dok su se dve divizije nalazile još u fazi formiranja.

Septembra 1958 godine u Bundesveru je organizovano više posebnih manevara na kojima je ukupno učestvovalo oko 80.000 vojnika sa oko 15.000 vozila.

2 grenadirska, 5 tenkovska i 1 brdska divizija izvodile su vežbe u starom formacijskom sastavu, tj. borbenim grupama. Na vežbama ovih divizija uvežbavano je sadejstvo rodova i pokretljivost, proveravani su rezultati obuke vojnika i veština starešinskog sastava u rukovođenju jedinica.

Najznačajniji deo jesenjih vežbi Bundesvera pretstavlja opitna vežba na vežbalištu Münster — Bergen — Hone. Osnovni cilj te vežbe bila je provera nove formacije jedinstvene divizije i tenkovske,

¹⁾ Prikaz je napisan na osnovu sledećih materijala:

— Bundeswehr: Die Lehr — und Ver suchsübung 1958 in der Lüneburger Heide, von Generalmajor a. D. Hans Kissel, *Wehrkunde*, Zap. Nemačka, 11/58;

— Godišnji izveštaj ministra odbrane Štrausa, objavljen u *Deutschland im Wiederaufbau — 1958*;

— *Taschenbuch für Wehrfragen 1957/58* i ista knjiga za 1959 godinu;

— *Die Welt*;

— *Bundes-Wehr-Korrespondenz*;

— *Dimitag*.

kao i grenadirske brigade iz njenog sastava.

Poznata je činjenica da su Nemci u toku formiranja Bundesvera pokazali dosta veliku elastičnost. U vezi s tim bilo bi celishodno potsetiti na dva značajnija momenta:

— Blank, dok je bio ministar odbrane, težio je da što pre formira dozvoljen broj divizija KoV, kao i ostale vidove. Štraus je dolaskom na ovaj položaj pristupio radikalnoj promeni ranijeg kursa. Iz njegovih postupaka se stekao utisak da njemu nije bilo stalo do kvantiteta, već više do kvaliteta, makar i po cenu sporijeg formiranja Bundesvera. Sa završenim formiranjem jedne divizije, ona je, uglavnom, bila osposobljena za dejstvo. Slična koncepcija primenjena je i kod RM i RV. Naprimera, Nemci nisu žurili s nabavkom aviona. Sačekali su najpre da se obuču potreban broj pilota i onda pristupili nabavci naj-savremenijih aviona;

— drugi primer njihovog brzog prilagodavanja novim zahtevima pruža nam njihova reorganizacija KoV. U toku izgradnje armije Nemci su odbacili sistem borbenih grupa u formaciji njihove divizije i prešli na sistem brigada.

Štraus je već juna 1958 godine nagovestio reorganizaciju KoV. Međutim, reorganizaciji se pristupilo tek nakon septembarske opitne vežbe, za koju je formirana opitna divizija sledećeg sastava:²⁾

— Štab divizije;

— *Samostalne jedinice divizije*: bataljon za vezu, divizijska artiljerija, vojna policija, štabna četa, eskadrila avijacije KoV, pionirski bataljon (u njegovom sastavu nalazi se četa za ABH zaštitu), izviđački bataljon, sanitetski bataljon, služba za snabdevanje;

²⁾ Napomena: u sastavu divizijske artiljerije i art. divizion brigade nalaze se i pav jedinice.

— *Grenadirska brigada*: štabna četa i ujedno četa za snabdevanje, izviđačka četa, pionirska četa, dva grenadirska bataljona, tenkovski bataljon (koji u svom sastavu ima pt raketnu bateriju), oklopni grenadirski bataljon, mešoviti art. divizion i bataljon za snabdevanje;

— *Tenkovska brigada*: štabna četa i ujedno četa za snabdevanje, izviđačka četa, pionirska četa, oklopni grenadirski bataljon, dva tenkovska bataljona, samohodni artiljerijski divizion i bataljon za snabdevanje.

Prema godišnjem izveštaju Štrausa, prihvaćena je formacija jedinstvene divizije koja je isprobavana na jesenjim vežbama. No, iz pokazane formacije se ne vidi tačan broj brigada u diviziji. Međutim, *Dimitag* od 3 decembra 1958 godine u vezi s tim piše da će 'svaka divizija imati tri brigade, odnosno da divizija u izuzetnim slučajevima može imati i četiri brigade. U svom godišnjem izveštaju Štraus u vezi s ovim kaže: »Zavisno od zadatka i zemljišta, divizija može da dejstvuje u sastavu do pet brigada«.

Prema pisanju raznih zapadnonemačkih publikacija KoV će se sastojati od deset divizija jedinstvenog tipa, plus jedne planinske i jedne vazdušnodesantne divizije. Tako *Die Welt* od 30 septembra 1958 godine piše da će se u sastavu deset jedinstvenih divizija nalaziti 30 brigada. Na osnovu iznetih podataka može se izvesti zaključak:

— da se u stalnom sastavu jedne divizije jedinstvenog tipa nalaze tri brigade;

— da bi u slučaju rata divizija, zavisno od konkretnog zadatka, dejstvovala s manjim odnosno većim brojem brigada nego što je njen stalan sastav. Besumnje da bi u ratu takav *ad hoc* sastav divizije određivao komandant korpusa.

Ni Hans Kisel, ni Štraus u godišnjem izveštaju ne spominju koliko grenadirskih i koliko tenkovskih brigada treba da se nalazi u sastavu jedinstvene divizije. S obzirom na sastav grenadirske i tenkovske brigade i ulogu grenadirskih i tenkovskih jedinica, postoji mišljenje da stalan sastav jedinstvene divizije treba da obuhvati dve grenadirske i jednu tenkovsku brigadu.

Za opitnu vežbu septembra 1958 godine formirana je divizija za vežbu onakvog sastava kako je napred izneto. U sastavu ove divizije nalazile su se grenadirska brigada, sa oznakom za vežbu — 50 i tenkovska brigada, sa oznakom za vežbu — 60. Brojno stanje grenadirske brigade iznosilo je 3.800, a tenkovske 2.800 ljudi. Na vežbi

je učestvovalo: 11.385 vojnika, 2.981 vozilo-točkaš i 680 vozila guseničara.

Ukoliko bi se prihvatilo ranije izneseno mišljenje o dve grenadirske i jednoj tenkovskoj brigadi u sastavu jedinstvene divizije, onda brojnom stanju od 11.385 (ova brojka obuhvata grenadirsku brigadu za vežbu — 50, tenkovsku brigadu za vežbu — 60 i samostalne jedinice divizije) treba dodati brojno stanje još jedne grenadirske brigade (3.800) da bi se dobilo približno brojno stanje jedinstvene divizije, koje po takvoj logici treba da iznosi oko 15.000 ljudi.

Verovatno bi bilo od interesa da se bar ukratko prikažu neke pojedinosti o jedinicama iz sastava grenadirske i tenkovske brigade, koje su primenjene na vežbi u septembru 1958 godine.

Grenadirski bataljon. — Brojno stanje oko 700 ljudi. Kao u dosadašnjim grenadirskim i tenkovskim divizijama, ovaj bataljon je potpuno motorizovan i raspolaže sa 175 motornih vozila, od toga 25 motocikla. Grenadirski bataljon ima u svom sastavu sledeće jedinice:

— 3 grenadirske čete; četa ima 3 voda, a vod 4 odeljenja. Naoružanje grenadirske čete: MG — 42, belgiske puške, trombloni, pancerausti;

— 1 tešku grenadirsku četvu od 4 voda i to: vod srednjih MB, vod teških MB, vod topova 20 mm, vod pt raketa SS-10. U ovoj četvi je koncentrisano teško pešadijsko naoružanje grenadirskog bataljona. Radi povećanja vatrene moći i pokretljivosti, predviđeno je da se ova četa opremi pretežno oklopnim samohodnim lafetima;

— štabnu četvu: štabni vod, vod za vezu i vod za snabdevanje s poljskim kuhinjama.

Oklopni grenadirski bataljon ima isti formacijski sastav i naoružanje kao i grenadirski bataljon, sem što se u sastavu teške čete ne nalazi vod topova 20 mm. Bitna razlika je i u tome što će oklopni grenadirski bataljon biti opremljen novokonstruisanim oklopnim transporterima i to tipa Hispano-Suiza. Ovaj oklopni transporter može da primi jedno polu-odeljenje, naoružan je topom 20 mm koji je montiran u maloj, pokretnoj, oklopnj kupoli. Radi zaštite od radioaktivne prašine, transporter se s gornje strane može zatvoriti, stim da posada i pored toga može iz njega voditi borbu. Do septembra 1958 godine seriska proizvodnja tog tipa oklopnog transportera nije još otpočela.

Tenkovski bataljon. — Sastav:

— 3 tenkovske čete. Zasada je tenkovski bataljon naoružan s 54 američka tenka M-47. U poslednje vreme Nemci uvoze američki tenk M-48. Međutim, iz pisanja njihove štampe dobija se utisak da oni nisu mnogo zadovoljni taktičko-tehničkim osobinama američkih tenkova. Pored ostalog, po njihovom shvatanju američki tenk troši suviše goriva, što otežava snabdevanje, a time negativno utiče i na samostalnost jedinica;³⁾

— štabna četa: vod za vezu, vod za snabdevanje i vod za opravke.

U sastavu tenkovskog bataljona grenadirske brigade nalazi se pt raketna baterija sa 16 oklopnih transporterata, koji služe kao nosioci pt raketa. Hans Kisel je mišljenja da bi pt raketna baterija mogla postati samostalna jedinica brigade.

Mešoviti artiljerijski divizion grenadirske brigade. — Sastav:

— 2 baterije po 6 poljskih haubica 105 mm na motornu vuču;

— 1 baterija teških MB;

— 1 pav baterija sa 12 samohodnih dvocevniha pav topova 40 mm (Bofors L 60);

— štabna četa: štabni vod, vod za vezu, vod za snabdevanje s poljskim kuhinjama, odeljenjem za opravke, sanitetskim odeljenjem i transportnim odeljenjem.

Samohodni artiljerijski divizion tenkovske brigade razlikuje se od mešovitog artiljerijskog diviziona grenadirske brigade po tome što nema bateriju MB i što su baterije haubica 105 mm samohodne. S obzirom na ulogu pav baterije u okviru brigade, bilo bi zaista bolje rešenje ako bi pav baterija bila samostalna jedinica brigade, što i predlaže Hans Kisel.

Izviđačke jedinice će radi izvršavanja svojih raznovrsnih zadataka biti opremljene kratkim oklopnim transporterom, koji je brz, nizak, vrlo pokretljiv. Ovo vozilo je po svojoj konstrukciji prilagođeno atomskim uslovima.

ABH zaštita. — U sastavu pionirskog bataljona divizije nalazi se četa ABH zaštite. Hans Kisel postavlja pitanje ne bi li bilo celishodno da se u okviru pionirskih četa brigada takođe nalazi po jedan vod ABH zaštite.

Bataljon za snabdevanje grenadirske i tenkovske brigade ima sledeći sastav:

— štabna četa, u čijem se sastavu, pored ostalog, nalazi i sanitetski vod (Hans

³⁾ Nemci su već, zajedno sa Francuzima, izradili prve planove za standardni 30-tonski tenk.

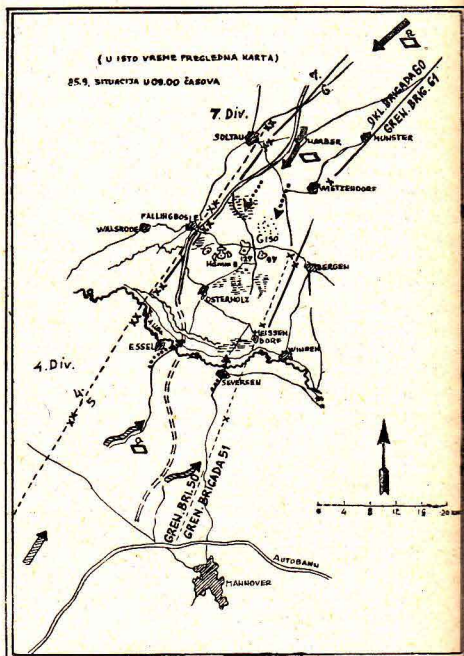
Kisel smatra da u brigadi treba da postoji sanitetska četa);

— transportna četa (nosivost transportne čete grenadirske brigade je 240 tona, a transportne čete tenkovske brigade 360 tona);

— laka četa za opravke.

Situacija i tok opitne vežbe

Grenadirska brigada »plave strane« — 50 nastupa 25 septembra, u okviru zamišljene više jedinice, zapadno od Hannovera u severoistočnom pravcu prema do-

Skica 1

njoj Elbi, sa ciljem da napadne neprijateljske snage koje se tamo prikupljaju.

»Plava strana« u 08.30 časova baca vazdušno-desantni bataljon na prostor kod Ham-Berga, 5 km severoistočno od Osterholca. Ulogu vazdušno-desantnog bataljona igrala je jedna četa iz vazdušno-desantne divizije, koja je pridata opitnoj jedinstvenoj diviziji. (Skok 120 padobranaca izvršen je pri jačini vetra od 9 m/sek. Vetar je pojedine padobrance vukao više stotina metara po kamenitom zemljištu, pri čemu je 10% izbačeno iz stroja zbog povreda. I pored toga padobranci su se

brzo sakupili radi izvršenja svog taktičkog zadatka). U isto vreme delovi izviđačke čete grenadirske brigade — 50 prelaze mostove na reci Aler kod Esela i Jever-sena.

Brigada maršuje u dve kolone: leva kolona sastavljena od oklopnih jedinica brigade nastupa u pravcu Esela, a ojačani grenadirski bataljon, koji čini desnu marševsku kolonu, u pravcu Jever-sena.

Tenkovska brigada »crvene strane« za vežbu — 60 prelazi u noći 24/25 septembra, u okviru zamišljene više jedinice, donju Elbu. Ona nastupa u jugozapadnom pravcu, sa ciljem da kod Esela zauzme mostobran preko reke Aler.

Tenkovska brigada »crvene strane« je duboko raščlanjena, pošto je vazduhoplovstvo »plavih« u toku noći i rano izjutra vršilo jake napade na prelaze preko reke Elbe. Dok se izviđački organi ove brigade približavaju pošumljenom brežuljkastom zemljištu severno od kote 127, prethodnica (oklopni grenadirski bataljon ojačan tenkovima i artiljerijom) prelazi put Soltau — Vicendorf.

U 09.30 vazdušni desant »plavih« bačen kod Ham-Berga, uz podršku mlaznih aviona, odbija izviđačke delove »crvene strane«. Avioni »plave strane« napadaju oklopna kola »crvenih« izviđačkih delova.

U 11.00 časova leva kolona »plavih«, koja dolazi preko Osterholca, prelazi Ham-Berg u nameri da zauzme kotu 127. Ona se pri tome sudara sa »crvenim« oklopnim grenadirskim bataljonom (borba u susretu). Pošto su »plavi« nadmoćniji polazi im za rukom da u 13.00 časova odbace »crvene« preko puta Falingbostel — Blekmar. Desna kolona »plavih« zauzima do 13.30 časova kotu 97 i Fir-B. Zatim »crveni« dobijaju pojačanje, tako da napad »plavih« lagano gubi na snazi, da bi najzad kod Ober-Ajncigena i pred Falken-B bio zaustavljen.

»Plavi« vrše pregrupisanje radi uspešne odbrane zauzetog mostobrana na desnoj obali reke Aler.

Skica 2 pokazuje situaciju u 15.00 časova.

U 14.00 časova tenkovska brigada »crvenih« — 60 dobila je borbeno naređenje da zajedno za zamišljenom grenadirskom brigadom — 61, koja će u 16.05 severno od Bergena upotrebiti jednu atomsku bombu, pređe u napad i zauzme desnu obalu reke Aler kod Esela.

Napad »crvenih« se delom sprovodi kao bojno gađanje, kojom prilikom je »plavi« branilac Fir-Berga primenio protivtenkov-

ske rakete SS-10 i novi pancerafaust. Protiv tenkova »crvene strane«, koji su vršili napad, ispaljeno je na otstojanju od 1.500 metara 36 vođenih raketa tipa SS-10 s manevarskim glavama — od toga su 24 pogodile cilj. (Svakako da se u stvarnoj situaciji ne bi postigli ovakvi rezultati, jer vojnici-upravljači raketa SS-10, zbog protivničke vatre, dima, prašine itd. ne bi bili u stanju da 10-12 sekundi neometano navode raketu na cilj).

Završetkom bojnog gađanja tenkovi »crvene strane« posedaju polazne položaje u rejonu Falken-B da bi se, shodno pretpostavci, nastavio napad na čitavom frontu.

Posle blagovremeno datog signala tenkovske brigade — 60, deset minuta pre planirane atomske eksplozije, data je ABH uzbuna. Improvizirana eksplozija usledila je u nagovešteno vreme severno od Bergena. Neposredno nakon atomske eksplozije, koja je izvršena na pravcu napada zamišljenog levog suseda, tj. tenkovske brigade »crvenih« — 61, oba tenkovska bataljona tenkovske brigade — 60 prelaze u napad na širokom frontu u pravcu juga.

Levokrinski bataljon »crvenih« postiže uspeh utoliko što razbija grenadirski bataljon »plavih« u rejonu Manhorna. Ostaci tog grenadirskog bataljona uspevaju da zadrže kotu 84, 2 km severno od Raa-B.

Za to vreme vazduhoplovstvo »crvenih« napada mostove kod Esela i Jever-sena; prvi je razoren, a drugi oštećen.

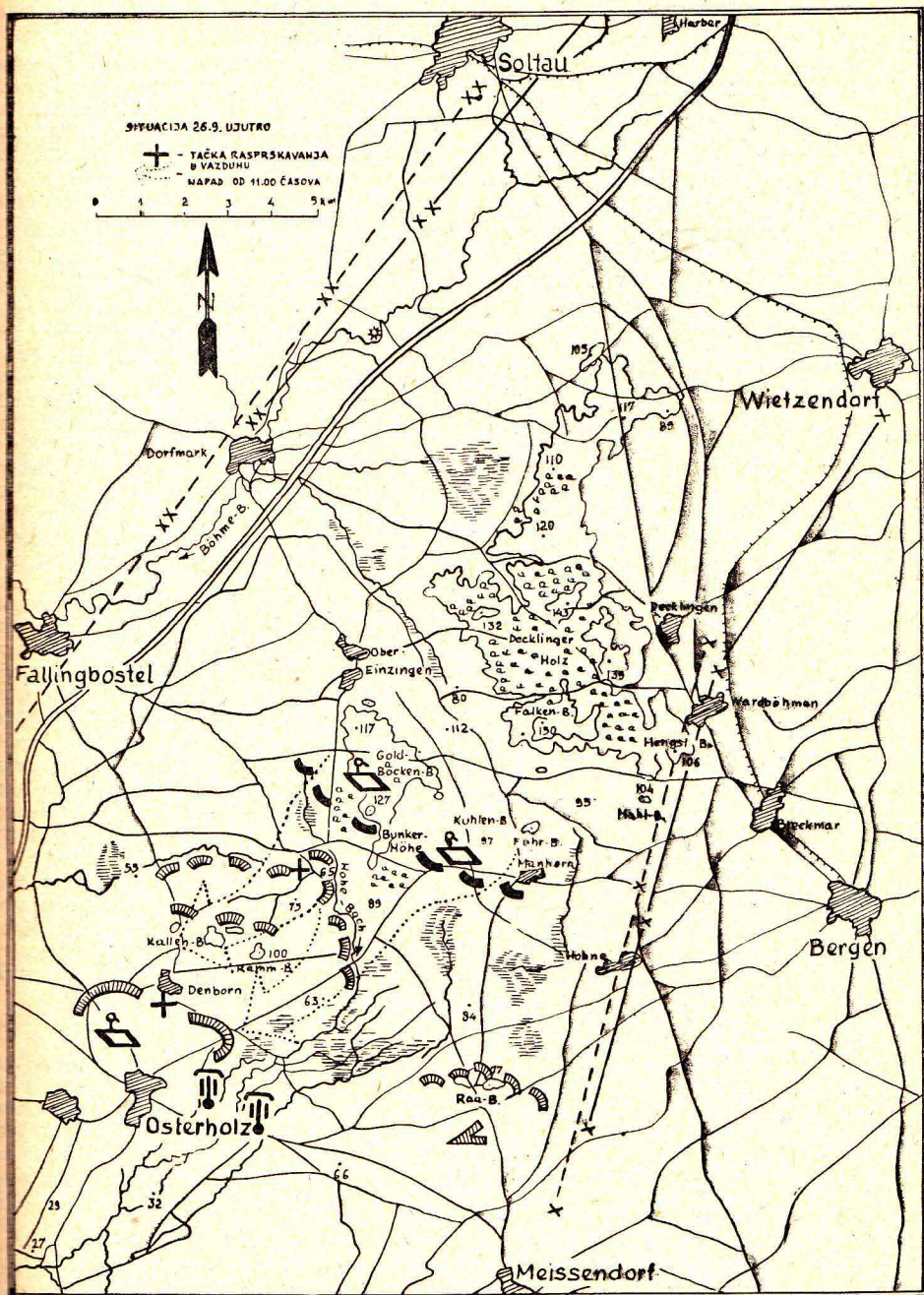
25 septembra uveče grenadirska brigada »plavih« — 50 dobija borbeno naređenje da se povuče iza Hohe-Bah i da organizuje odbranu na liniji Hohe-Bah—Raa-Berg.

Tenkovska brigada »crvenih« — 60 dobija zadatak da izvrši pripreme za napad na Osterholc, koji treba da, uz atomsku podršku, otkočne 26 septembra.

U 23.30 časova počinje pregrupisanje »plavih« i »crvenih«. Obe strane izvode intenzivno izviđanje. U pola noći stiže u tenkovsku brigadu »crvenih« atomski savetnik 6 divizije.

Skica 3 pokazuje obostranu situaciju 26 septembra izjutra.

Jedan grenadirski bataljon grenadirske brigade — 50 organizovao je odbranu ispred Kalen-B—Ham-B. Njegove grenadirske čete su isturene do Hoh-Baha i zapadno od njega. U udoljima ispred visova raspoređena su oruđa teške grenadirske čete, montirana na samohodnim lafetima. Iza venca visova Kalen-B — Ham-B nalaze se tenkovske zasede koje

Skica 3

treba da ojačaju protivtenkovsku odbranu grenadirskog bataljona. U rejonu Bernhorna i južno od njega raspoređeni su oklopni grenadirski bataljon i tenkovski bataljon, spremni za izvršenje protivnapada. Ostaci drugog grenadirskog bataljona poseli su Raa-B, koji se uzdiže između bara.

Tenkovskoj brigadi »crvenih« — 60 pridat je jedan oklopni grenadirski bataljon. Jedan okl. gren. bataljon i jedan tenkovski zauzeli su polazne položaje severozapadno od kote 127, a jedan okl. grenadirski i jedan tenkovski bataljon položaje istočno od kote 127.

U 08.10 časova vazduhoplovstvo »plavih« ponovo vrši napade na prostor Ober-Ajncigen-Hone, zapadno od Vardbemena, a avijacija »crvenih« napada mostove na reci Aler. Artiljerija »plave strane« vrši korekturu pomoću artiljerijske avijacije.

Kod »crvene strane« je u 10.40 časova data ABH uzbuna. U 10.45 časova usledila je, severoistočno od Ham-B, improvizovana vazдушna atomska eksplozija (od 10 KT na visini od 500 metara).

Uskoro zatim usledila je oko 2 km jugozapadno od Ham-B druga atomska eksplozija (od 20 KT i to na visini od 300 metara). »Crveni« pretpostavljaju da su u tom rejonu raspoređene rezerve »plavih«. Pretpostavlja se dalje da je kod »plavih« u znatnoj meri poremećeno sadejstvo i eliminisano komandovanje. Vazduhoplovstvo »crvenih« vrši napade u niskom letu.

U 11.00 časova tenkovska brigada »plavih« — 60 prelazi u napad, nanoseći glavni udar pravcem k. 127 — Osterholz — Esel. Tenkovski i oklopni grenadirski bataljon prelaze Hohe-Bah i energično napadaju venac visova Kalen-B—Ham-B i istočno od njega. Razvija se žestoka borba između nadmoćnijih tenkovskih snaga »crvenih« i tenkova »plave strane«, dok ovi poslednji ne dobiju naređenje da se povuku. »Crveni« prelaze venac brežuljaka Kalen-B — Ham-B i oko 12.00 časova uspevaju da zauzmu rejon sa obe strane Denhorna.

U 12.00 časova je na Ham-B dat znak o završetku vežbe. Prema zaključku inspektora KoV Bundesvera, napad »crvenih« u pravcu reke Aler bio bi odbijen od strane oklopnih snaga »plave strane«.

Prema pisanju zapadnonemačke štampice, opitna vežba je uspeła. Pokazalo se da nova formacija KoV odgovara traženim zahtevima.

Neki zaključci u vezi sa reorganizacijom KoV Bundesvera

Osnovni cilj reorganizacije jeste osposobljavanje Bundesvera za vodenje rata u konvencionalnim i atomskim uslovima. Izgleda da tom glavnom cilju Nemci prilagođavaju sve ostalo: veličinu taktičkih i združenih jedinica, tehničku opremljenost kojom žele da povećaju udarnu snagu i pokretljivost, sastav jedinica — pri čemu teže što većem osamostaljavanju itd. Težište reorganizacije Bundesvera je u okviru divizije. Nemačko iskustvo govori o tome da se već početkom Drugog svetskog rata pokazalo da tadašnja divizija, kao osnovna združena jedinica, gubi značaj, a da se njena uloga, kao elemenat rukovođenja, povećava. Često su od jedinica različitih rodova u okviru divizije obrazovane borbene grupe koje su izvršavale, više ili manje, samostalne zadatke. Ove borbene grupe, kao i pešadiski pukovi ojačani artiljerijom, MB, pt topovima i pionirima pretpostavljali su *de facto* združene jedinice i time bili ustvari preteče novih brigada. *Ad hoc* sastavljene borbene grupe često su patile od toga da je autoritet komandanata bio nedovoljan i da je sadejstvo s pridatim jedinicama bilo slabije nego između organskih delova. Već za vreme Drugog svetskog rata kod Nemaca se ispoljila tendencija za manjom združenom jedinicom.

To svoje iskustvo Nemci sada prilagođavaju savremenim uslovima, pa kao osnovnu združenu jedinicu formiraju brigadu koja, po svojoj ulozi, uglavnom treba da zameni diviziju.

Oklopne i mehanizovane jedinice, koje su dosta jako zastupljene u sastavu novih brigada, naročito su povoljne za dejstva u atomskim uslovima. One su sposobne za vrlo pokretna dejstva. Oklop im pruža znatnu zaštitu od udarnog, toplotnog i radioaktivnog dejstva atomskih oružja. Kada se uza sve to ima u vidu da će nemačke divizije i korpusi verovatno raspolagati i s atomskim oružjem, onda postaje očigledno koliko daleko idu Nemci u »prilagodavanju« atomskim uslovima ratovanja.

Sposobnost jedinica KoV za napadna i odbranbena dejstva postavlja se kao sledeći zahtev kod reorganizacije Bundesvera. Oklopne i mehanizovane jedinice su zahvaljujući svojoj udarnoj snazi, zasnovanoj na kombinaciji pokreta, vatre i oklopa, pre svega sposobne za napad. Ove jedinice nisu u tolikoj meri podesne

za izvođenje odsudne odbrane pozicijskog karaktera. Oklopne i mehanizovane jedinice mogu privremeno da brane zauzeto zemljište i to uz primenu kombinovanih, tj. napadnih i odbranbenih dejstava.

Za upornu odbranu zemljišta najbolje odgovaraju grenadirske jedinice, koje su »po formaciji i vrsti naoružanja naročito podesne za odbranu« (pravilo HDv 100/1, tačka 148). Sasvim razumljivo da su grenadirske jedinice osposobljene i za napadna dejstva.

Hans Kisel se u svom članku zalaže za još izrazitiju podelu »odbranbenih« i »udarnih« snaga na nivou brigade. U tom cilju predlaže drukčiji odnos oklopnih i grenadirskih jedinica u okviru grenadirske i tenkovske brigade. Ova Kiselova misao se kosi s dva zahteva koja su u nemačkom Ministarstvu odbrane postavljena u odnosu na reorganizaciju, tj. sposobnošću za samostalna dejstva i što većom jednoobraznošću.

Pridavanje suviše jednostrane uloge jedinici kakva je, naprimer, brigada dovelo bi, naročito u brzo promenljivim atomskim uslovima, do neracionalnog korišćenja jedinica, odnosno eliminisanja mogućnosti da se svaka jedinica u svakoj situaciji efikasno upotrebi. Nemci su ovom reorganizacijom, sa određenom namerom u okviru divizije, formirali tenkovske i grenadirske brigade koje se razlikuju po svom sastavu, pa prema tome i po svojoj ulozi i nameni. Ali kada se posmatra KoV u celini, onda će biti jasno

da njihovo Ministarstvo odbrane ovom reorganizacijom u znatnoj meri rešava pitanje jednoobraznosti — naravno na nivou divizije. Do 1958 godine oni su nameravali da formiraju pola grenadirskih a pola tenkovskih divizija. Sadašnji plan — da u okviru KoV, pored planinske i vazdušno-desantne divizije, formiraju 10 *jedinstvenih* divizija — proizilazi iz želje nemačkog Ministarstva odbrane da u dinamičnim atomskim uslovima svaku jedinicu iskoriste do maksimuma. Treba napomenuti da se tendencija za što je moguće većom jednoobraznošću primećuje i po ostalim pitanjima u KoV, kao i u ostalim vidovima Bundesvera. Primena jednoobraznosti u formaciji jedinica, naoružanju, opremi tehničkim sredstvima itd. olakšava školovanje kadra i obuku vojnika, pojednostavljuje snabdevanje, dovodi do smanjenja pomoćnog/osoblja itd.

Uloga jedinstvene divizije, koja će raspolagati konvencionalnim i atomskim oružjem, znatno se menja. Prema izjavi Štrausa, jedinstvena divizija dobija ulogu ranijih korpusa.⁴⁾ Pored ostalog, rezultat reorganizacije treba da bude i taj da će KoV, kod istog brojnog stanja koje je ranije bilo planirano, imati veći broj bataljona, pa će i njena udarna snaga porasti za oko 20%.⁵⁾

Č. S.

⁴⁾ Izjava Štrausa na konferenciji za štampu juna 1958 godine.

⁵⁾ *Taschenbuch für Wehrfragen* 1959 godine.

Pukovnik **Katala:**

REKA KAO PREPREKA U ZADRŽAVAJUĆIM BORBAMA¹⁾

U težnji da istakne značaj reke kao prepreke u budućnosti, pisac u početku članka razmatra evoluciju vrednosti reke kao prepreke u prošlosti, iznoseći ukratko istorijat razvoja doktrine operacija oko velikih reka počevši od poznatih gledišta Fridriha Velikog i Napoleona, pa do današnjih dana. Zadržavajući se pritom na

taktičko-operativnim prednostima koje reka nudi *braniocu*, pisac ističe da će u budućnosti te prednosti doći do stvarnog izražaja samo ako branilac bude preduzimao potrebne mere za osmatranje prepreke i ako bez oklevanja bude sprečavao svaki pokušaj njenog prelaza; to jest ako, u krajnjoj liniji, svoj manevar bude zasnivao na *aktivnoj*, a ne samo na pasivnoj odbrani prepreke.

U razvoju reke kao prepreke pisac, uglavnom, razlikuje dva perioda:

¹⁾ Rivers as Obstacles in Containment Combat, by Col. Cathala, *Military Review*, SAD, decembar 1958, i *Revue militaire générale*, Francuska, januar 1958.

Prvi period: — do XX veka. — Ograničene snage armija dotada su onemogućivale stalno osmatranje rečnog toka; za branioca se postavljalo kao najvažnije da parira lukavstvo neprijatelja koji forsira reku, tj. da što brže otkrije prve prelaze. Nedovoljna sredstva svodila su njegovu aktivnost na pokretno osmatranje reke. U to vreme pobjeda je uglavnom zavisila od uspeha napadača ili branioca u trci oko prikupljanja snaga pre stupanja u borbu, stin što je u toj trci branilac bio u povoljnijem položaju ukoliko je prelazanje bilo duže, što je samo povećavalo njegove izgledje za otkrivanje prelaza i blagovremenu intervenciju.

Drugi period — XX vek. — Armije se sada karakterišu jakim efektovima, velikom moći kolektivnog oružja, a nešto kasnije i pokretljivošću tenkova i usavršavanjem aviona. Tehnika prelazanja preko vodenih tokova i podizanja mostova se poboljšava, a time se povećavaju i napadačevi izgledi na uspeh. Vrednost reke u odbrani, kao *pasivne* prepreke, smanjuje se. Međutim, zahvaljujući razvoju vazduhoplovstva, branilac je u mogućnosti da na reci ostvari neprekidno osmatranje i efikasno tuče samu vodenu površinu. Reka sada postaje aktivna prepreka i glavni element u operacijama za dobitak u vremenu. Velike reke obeležavaju proteranje većine odbranbenih položaja i daju svoje ime mnogim velikim bitkama u toku oba svetska rata.

Iako su u toku Prvog svetskog rata ove bitke, u celini uzev, bile povoljne za branioca, one su u toku Drugog u većini slučajeva više išle u prilog napadaču.

Međutim, danas, pri očiglednoj tendenciji što dubljih odbranbenih sistema, značaj reke — s obzirom na to da predstavlja tanku, *linearnu* prepreku — sve je sporniji. Stoga se ujedno postavlja i pitanje neće li se velike prirodne prepreke konačno svesti samo na planinske masive i šume?

Prema svom položaju u odnosu na zonu *dotira*, reka, po mišljenju pisca, može igrati različitu ulogu:

— u dalekoj pozadini branioca ona predstavlja osetljivu liniju tako da premeštanje i pokret većih taktičkih i operativnih jedinica, teškog materijala, sred-

stava i potreba snabdevanja mogu biti uznemiravani dejstvom protivničke avijacije;

— u bližoj (taktičkoj) pozadini, ona kanališe dejstva, odnosno ometa angažovanje napadačevih rezervi ili povlačenje njegovih već angažovanih sredstava u slučaju neuspeha;

— u zoni samog dodira reka može obrazovati neprekidnu prepreku koja se mora forsirati frontalno. Naterujući napadača da razdvaja snage i sredstva, reka stvara braniocu vreme i povoljne uslove za protivdejstva.

Dok će u dalekoj pozadini branioca uvek postojati reke koje će napadaču omogućivati daljna zaprečna dejstva, dotle u slučajevima kada zona predviđena za zadržavajući odbranu ima relativno ograničenu dubinu, ona obično neće obuhvatiti dve veće rečne prepreke koje bi istovremeno olakšavale dejstva kako u zoni dodira, tako i ona u bližoj pozadini napadača. Stoga će branilac imati da se odluči o načinu upotrebe reke kao prepreke, u okviru sistema položaja za odbranu: bilo da reku ostavi u neprijateljskoj zoni, bilo da organizuje položaj za odbranu pozadi nje, odnosno pod njenom zaštitom.

Ako je reka nešto veća, ona često može navući branioca na preterano osećanje sigurnosti, pa i na nerazumnju odluku da uz nju *tesno* poveže svoju odbranu. To opet može dovesti do tzv. *kordonskog* rasporeda na vijugavoj liniji rečnog toka. Branilac na taj način ostaje bez dovoljno snaga za manevar po dubini; vezan neposredno uz samu prepreku, on postaje jako osetljiv. Reka srednje veličine ne bi mogla predstavljati odlučujuć element odbrane; umesto da se položaj za odbranu priljepe uz nju, izgleda da bi bilo efikasnije da se reka uključujući u bližu pozadinu, kako bi se pomoću nje kanalisali napadačevi prodori i njegova snaga i sredstva razjedinila.

Prema tome, *tesno* povezivanje reke sa *položajem* za odbranu dolazi ozbiljno u obzir šamo ako pravac njenog toka i širina olakšavaju osmatranje protiv eventualne infiltracije i ako ostale njene karakteristike — širina, brzina, dubina, prirodna obala i korita, primoravaju napadača da stavi u pogon čitav niz tehničkih sredstava; najzad, ako oskudnost prilaza i

pogodnih prostora za mostovna gradilišta ograničavaju broj mesta za podizanje mostova.

Među svima navedenim, širina reke, po mišljenju pisca, predstavlja odlučujući faktor. Da bi, u okviru položaja za odbranu, reka pružala ozbiljnu prepreku, ona treba da je široka bar oko 100 metara.

Pojava atomskog oružja je u isto vreme modifikovala kako osnove manevra, tako i samu orijentaciju tehnike. U novim okvirima *zadržavajuća odbrana* može opstati samo u cilju zaštite vitalnih zona, naročito vazduhoplovne *infrastrukture* (aerodroma i radara), odnosno *dobitka vremena* potrebnog za ostvarenje punog efekta strategijske atomske odmazde — u cilju remećenja opšte ravnoteže angažovanih oružanih snaga. No, izgleda da bi se zadržavajuća odbrana mogla sada najbolje izvoditi na položaju uz veliku reku.

S obzirom na kratkotrajnost nuklearnih dejstava važno je da se ona *odmah* eksploatišu, što zahteva ubrzano angažovanje snaga i sredstava, naročito oklopnih. Međutim, jedno od glavnih pt sredstava, *prepreka*, ne samo što u celini ostaje neuništeno nukleranim dejstvima, već, na protiv, često izlazi čak i ojačano. Na taj način atomsko oružje istovremeno povećava značaj dva bitna i u osnovi potpuno suprotna sredstva: tenka i prepreke.

Napadač će težiti da breaš koju nuklearni projektil napravi u odbranenom položaju zahvati celu dubinu rasporeda, kako bi je odmah eksploatisao — u cilju izlaska na slobodan prostor za rasturanje i postizanje rastresitog rasporeda svojih snaga. Branilac, pak, može izigrati takav manevar svojim dubokim rasporedom snaga i sredstava, u koji će uključiti celishodno raspoređene rezerve — spremne da intervenišu u slučaju neprijateljskih oklopnih prodora. Zahvaljujući svojoj postojanosti i pod dejstvom atomskog oružja, reka kao prepreka pruža bitne garancije za održavanje jakih tačkaka i izvršenje protivnapada. U vezi s tim braniocu je od interesa da se osloni na sistem prepreka ešeloniranih po dubini:

— spoljnu prepreku (zastor) koja ima za cilj da uspori angažovanje neprijateljskih oklopnih sredstava;

— unutrašnju prepreku (unutar samog položaja, u međuprostorima ili kružnim

odbranbenim rejonima), koja treba da ukoči ili kanališe napredovanje neprijatelja; i

— prepreku koja omogućuje izolovanje neprijateljskog prodora u braničevnoj pozadini i na taj način olakšava njegovo smanjenje ili likvidaciju.

Veća reka ima tu prednost što na celom odbranenom frontu može igrati ulogu kako spoljne, tako i unutrašnje prepreke. Prema tome, ona može da olakša manevar branioca ukoliko ju je ovaj pravilno uključio u svoj položaj.

No, u zadržavajućoj odbrani u atomskim uslovima, reka kao prepreka postavlja nove probleme koje treba razmotriti:

— Ako reka obeležava prednji kraj položaja, ona olakšava osmatranje i postavljanje zastora protiv eventualne infiltracije koji je od bitnog značaja ako se uzme u obzir imperativ za rasturanjem snaga i sredstava. Sa tog zastora branilac može otkriti rentabilne ciljeve za dejstvo nuklearnim sredstvima. Broj prelaza preko reke biće ograničen, a isto tako i njihovi prilazi, koji će uglavnom biti zakrčeni. Svi pokreti u blizini takvih mesta izlažu koncentraciju riziku s obzirom na to da pružaju velike ciljeve koji se lako mogu otkriti i neutralisati. Pored toga, reka ozbiljno ometa masovno angažovanje oklopnih sredstava, čak i amfibijskih, ukoliko je braničeva obala ojačana gustim i dubokim minskim poljima. Na taj način ona još u samom početku ugrožava planirani »atomski mehanizam« napadača i usporava i koči intervenciju njegovih snaga za eksploataciju. Najzad, reka braniocu pruža priliku i za hitna lokalna reagovanja.

U slučaju da napadač zauzme neki veći mostobran, rečni tok, koji će se sada nalaziti u njegovoj pozadini, razdvajaje njegove snage, i može čak da posluži i kao »nakovanj« u slučaju braničevog protiv-manevra u cilju uništenja napadačevih snaga. Nuklearnim projektilom se može uspešno razoriti svaki reperisani most, bilo stalnog ili privremenog (pontonskog) tipa, što ranije nije bio slučaj. Otsada će branilac moći da protivdejstvom u pogodnom trenutku, razarajući prelaze i izolujući neprijateljski most, ponovo povrti vrednost reke kao prepreke.

Potpukovnik **Žorž Berner**

JEDNO MIŠLJENJE O ULOZI REZERVNOG KADRA U BELGIJSKOJ ARMII

U NATO časopisu *Revue militaire générale* za januar 1958 godine izišao je članak¹⁾ belgiskog potpukovnika Žorža Bernera pod naslovom »Politički, socijalni i ekonomski aspekti armije u belgiskoj zajednici«. Posle kraćeg osvrtu na istorijski razvitak armije u okviru belgiske zajednice, pisac prelazi na razmatranje sredine kojoj pripada sastav današnje belgiske armije. On tu razlikuje tri kategorije:

- a) polu-specijaliste, kod kojih je period učenja relativno kratak;
- b) specijaliste, čije obrazovanje zahteva stalnost funkcija;
- c) stalne ili polustalne kadrove.

Svaka od ovih kategorija obrazuje posebnu grupu koja, što joj se više povećava stručnost, sve više teži da se izdvoji od ostalih dveju. Dok se kod prve grupe radi o obaveznoj vojnoj službi, dotle se druge dve popunjuju isključivo na dobrovoljnoj osnovi — u znaku slobodnog ugovaranja o zaposlenju.

Govoreći o vojnoj disciplini, pisac ističe da se ona danas manifestuje manje u slepom izvršavanju zapovesti starešine, a više u razumnom sprovođenju njegovih namera i sastoji se iz odanosti, duha saradnje i inicijative svakog pojedinca, savršenog poznavanja vojničkog poziva i sposobnosti da se on vrši. No, ovo je samo jedan aspekt discipline čije osnove treba tražiti u građanskom vaspitanju i dovoljno jakoj svesti koja treba da dovede do spontanog pristanka na zajednički cilj i rada. Prema tome, disciplina je tesno povezana sa moralom.

Posle završetka Drugog svetskog rata u belgiskoj armiji je uvedena služba vaspitanja, čiji su dosadašnji rezultati, uglavnom, zadovoljavajući. Međutim, svi su vojni psiholozi saglasni da bi shvatanje discipline, građanske dužnosti, solidarnosti moralo dobiti u kući i školi, tj. još od rane mladosti, čvršće temelje nego što su oni danas u belgiskoj zajednici, s obzirom na to da je armija samo odraz svoje zemlje.

Zatim pisac prelazi na razmatranje druge grupe — kadrova koji obrazuju ofi-

cirski kor. Dobar deo tih razmatranja posvećen je aktivnom oficirskom kadru, kako je on u prošlosti stvaran, iz koje društvene sredine, koji su uslovi traženi i kakve su moralne i karakterne osobine zahtevane od budućeg oficira. Pritom on nabroja materijalne prednosti koje je oficir uživao i prelazi na savremene uslove i zahteve koji se danas postavljaju pred aktivne starešine.

No, mnogo su mu interesantnija razmatranja po pitanju rezervnog oficirskog kadra. On smatra da rezervni oficir mora imati iste osobine kao i aktivni, a neke osobine, kao materijalnu nezainteresovanost i odanost opštoj stvari, možda čak i u višem stepenu, jer on neće naći u armiji nikakvu protivuslugu, nikakvo pomoćno sredstvo, nikakve materijalne prednosti koje bi probudile njegovu ambiciju, kao što je to slučaj kod aktivnog oficira. Mada je za vreme rata primoran da deli sudbinu aktivnog oficira, on je za vreme mira primoran na obaveze u vojsci koje su ponekad u suprotnosti sa zahtevima njegovog poslodavca ili njegovih ličnih poslova, kao i sa njegovom potrebom za odmorom. Zato pisac i definiše rezervnog oficira kao »građanina koji je svesno shvatio sve obaveze prema vojsci i koji se bez ustezanja predaje ovoj službi«. Ovakva definicija dopušta da se sagleda sva veličina i vrednost angažovanja koje se zahteva od rezervnog oficira i normalno bi trebalo očekivati da mu armija to prizna i poveća svoja sredstva u cilju olakšanja i naknade ovih napora. Međutim, to nije slučaj. Pritom pisac konstatuje da se rezervnom oficiru ne daje ono mesto koje on, po svom potencijalu i neocenljivom iskustvu u vođenju poslova, kao i po moralnim kvalitetima, zaslužuje. Da li se možda ne zamišlja da se od njega ništa neće tražiti u okviru organizacije jedne armije i da će on u budućem ratu imati ulogu statista? Danas, kada se armija sve više smatra velikim preduzećem, kada stvarne vrednosti mogu biti samo one koje daje svaki-današnje iskustvo, postavlja se pitanje — da li puna odgovornost može i treba da leži isključivo u rukama ljudi čiji rezultati upravljanja nisu nikada podvrgnuti potvrdi — kontroli, a da se od te odgovornosti izuzmu upravo oni koji stalno daju dokaza o svojim kvalitetima kao rukovodioci preduzeća? Jer, dobija se utisak da

¹⁾ Aspects politique, social et économique de l'Armée dans la communauté belge, par le lieutenant — colonel Georges Beernaerts, *Revue militaire générale*, januar 1958.

aktivni kadrovi smatraju armiju kao svoje isključivo vlasništvo, a odgovornosti kao stvar koju ne treba da deli ni sa kim. Međutim, u modernim armijama postoji vrlo veliki broj visokih dužnosti koje upravo zahtevaju, osim opštih vrednosti, one kvalitete rukovodilaca preduzeća koje civilni sektor, kao što je poznato, pruža sa više sigurnosti nego aktivni kadrovi.

U vezi sa ovakvim razmatranjima pisac prelazi na ispitivanje same organizacije armije i mesta i odgovornosti koje rezervnim kadrovima treba dati u pripremi, organizaciji i administraciji armije. On smatra da i administracija armije ima sve kvalitete i nedostatke državne administracije. I, pošto se u Belgiji nameće potreba za reformom državne mašinerije i administrativne procedure, to se ova potreba pojavljuje u još mnogo oštrijoj formi u administraciji armije. Poznato je da postoji težnja da se na čitavu vojnu administraciju protegne uobičajena vojnička hijerarhija, što povećava broj posrednih organa, od kojih svaki služi samo za po-navljanje i kontrolu. Ovi organi, umesto da prenesu deo odgovornosti na potčinjene i tako doprinesu razvoju inicijative u vođenju poslova, tvrdoglavo nastoje da regulišu i najsitnije detalje kod svojih potčinjenih. Ako se ovome doda da su učinak i produktivnost ciljevi koji se ne ostvaruju u armiji za vreme mira, da se često traži forma na štetu suštine, da se retko procenjuju sve posledice jednog naređenja i da se o ceni koštanja, o čemu jedno civilno preduzeće mora voditi brigu jer je rentabilnost uslov njegovog postojanja, ne vodi dovoljno računa, onda se potreba za ovom reformom još jače ocrtava. Hitnost koja se pritom nameće dolazi usled toga što je armija, proširenjem svog tehničkog karaktera, dobila delimično oblik velikog industriskog preduzeća. Od svih privatnih ili državnih preduzeća, armija je najveći korisnik skupocenog materijala, najveći vlasnik i distributor rezervnih delova, najveći potrošač pogonskog goriva i najmnogobrojnija u pogledu ljudstva. Zbog toga se nameće potreba najpre za duhovnom reformom, za koju je armija nesumnjivo sposobna, a zatim za reformom organizacije koja mora doći spolja.

Najzad, pisac razmatra odnos vojne organizacije sa samom zajednicom i to u najverovatnijim uslovima eventualnog opšteg sukoba. On smatra da, umesto nekadašnjeg pojma opšte mobilizacije, odnosno stotina hiljada obveznika nagomilanih

oko depoa i centara za koncentraciju, mobilisanih transportnih sredstava i zdravstvenih organizacija zemlje, danas može biti govora samo o strogo oblasnoj i postepenoj mobilizaciji, o zajedničkim bolnicama koje bi koristili i civili i vojnici (što bi bio slučaj i sa transportnim sredstvima, izvorima za snabdevanje itd.).

U zaključku pisac, između ostalog, podvlači da bi svi problemi, osim same pripreme za borbu, što je čisto stvar armije, bili bolje rešavani ako bi ih obrađivali stručnjaci dotičnog sektora na osnovu opštih interesa zajednice.

Dubokom reformom treba ići ka smanjenju broja ljudi u vojsci i poboljšanju njihovog kvaliteta. Rezervni kadrovi moraju primiti odgovornost u organizaciji armije i u njenoj pripremi za rat, jer se prelaz iz mirnodopskog stanja u ratno mora vršiti automatski, uz zadržavanje maksimuma organizaciskih veza preduzeća koja su potpuno ili delimično stavljena u službu narodne odbrane. Tako bi se konačno sprovela stvarna integracija armije u naciju, prepuštanjem javnom sektoru svih onih delatnosti koje nemaju neosporno vojni karakter, odnosno kod kojih nije neophodna vojna specijalizacija.

Efekat podvodnog dejstva atomskog oružja nije dovoljno poznat. No, može se pretpostaviti stvaranje nekog većeg kratera, poplava i trajnije zatrovavanje obližnjih voda i zemljišta. Treba imati u vidu da bi nuklearna eksplozija bila praćena velikim poremećajima. Stoga ovakav postupak ne izgleda probitačan u zoni dodira, jer bi bio skopčan sa velikim rizikom po sopstvene trupe.

Iz svega iznetog se vidi da u okviru zadržavajućeg manevra u atomskim uslovima veća reka ponovo igra važnu ulogu, te osnovna zamisao odbrane položaja u vezi sa takvom rekom nameće borbu na njoj samoj.

*

Branilac se u svakom slučaju mora dobro upoznati sa novim problemima koji se postavljaju pred napadača. Da bi ubrzao angažovanje svojih sredstava, napadač mora ubrzati svoj saobraćaj. S obzirom na oskudicu potrebnih prilaza, on mora prelaziti reku na širokom frontu. Da bi izbegao veće koncentracije, napadač mora uzeti u obzir mnogo veću prostoriju za manevar, što će mu opet nametnuti još veću polaznu osnovicu.

Rečni tok olakšava ofanzivnu pripremu u atomskim uslovima, pošto jasno

obeležava prednju granicu neprijateljskog rasporeda. Na taj način postoji mogućnost da nuklearni projektil pretvori prednji sektor odbrane u prah, a stvorena brašna biće izložena napadačevim jurišnim snagama bez ikakvog otpora sa druge strane, osim rečne prepreke. Prinuđen na forsiranje na širokom frontu, pri čemu će besumnje raspolagati smanjenom vatrenom moći (izbegavanje većih koncentracija), napadač će težiti da na samoj reci upotrebi znatan broj nuklearnih projektila. Tačan njihov broj će zavisiti od raspoloživih mogućnosti u okviru manevra kao celine, ali će *priprema*, s obzirom na veliku snagu atomskog oružja, biti vrlo kratka.

Da bi iskoristio efekat iznenađenja, odnosno vatrene dejstva atomskog oružja, napadač se mora odmah dočepati *atomizirane zone* i preći na eksploataciju uspeha po dubini. Pri forsiranju treba obezbediti i pothranjivanje dalje borbe, usled čega napadač treba da na drugu obalu prebaci ne samo pešadiju, već i tenkove.

Povećanje broja pešadiskih prelaza neće predstavljati problem. Tu mogu pomoći avioni i helikopteri. Ali u pogledu težeg materijala i opreme, klasične skele, kojima savremeni tehnički zahtevi ograničavaju broj mesta prelaza i otežavaju postavljanje i saobraćaj, više ne zadovoljavaju. Stoga će zahtev za brzinom i što boljim saobraćajem nametnuti upotrebu ne samo svih klasičnih, već i raspoloživih novih sredstava. Zasada su već u izgledu sledeća nova sredstva:

— *amfibiska skela*, terensko vozilo koje se brzo kreće po putevima, a u samoj blizini reke, naduvavanjem pobočnih plovaka, u stanju je da zaplovi po vodi; prebacuje preko reke teret do 20 tona;

— *laki amfibijski tenk*, koji je u nekim stranim armijama već ušao u organski sastav većih jedinica i specijalnih formacija opšte rezerve;

— *teški helikopter*, koji može prenositi terete preko 10 tona.

No, ovaj početni i isprekidani tok saobraćaja biće još uvek nedovoljan za angažovanje sledećih ešelona i podršku i pothranjivanje borbe, pa se postavlja pitanje da li se on može poboljšati klasičnom upotrebom mostova.

Na velikim rekama mostovi pružaju rentabilne ciljeve za nuklearna dejstva. Da bi se takva opasnost uklonila, ili bar smanjila, možda će se upotreba mostova ograničiti na noć. No, pri sadašnjem sta-

nju mostovne opreme i materijala, vreme potrebno za prikupljanje plovnih sredstava po padu mraka, kao i za njihovo rasturanje pred svanuće, znatno smanjuje njihovo puno korišćenje u toku noći. Stoga izgleda oportuno:

— da se kapacitet broja klasičnih mostova poveća dnevnom upotrebom njihovih sastavnih delova;

— da se raspolaze mostovnom opremom koja je specijalno usavršena u vezi sa gornjim razmatranjima. Ova oprema treba da se postavlja i uklanja veoma brzo; pored toga, mesta za postavljanje mostova ne treba više da zavise od prostornih uslova, već to pitanje treba u budućnosti rešiti novom opremom koja se može ugraditi na amfibijske nosače.

Međutim, ako se uzmu u obzir nedostaci postojeće mostovne opreme, sasvim je jasno da će periodi taktičkih kriza biti mnogo osetljiviji no ranije. Stoga će brza eksploatacija dejstva atomskog oružja biti dovedena u pitanje. Operacija prelaska preko reke pod takvim uslovima je toliko osetljiva da postaje vrlo rizična, što samo još više ističe važnost reke kao prepreke u zadržavajućoj odbrani. Isto tako, sve se više ističe potreba sprečavanja iznenadnog prelaska preko reke.

Teškoće koje prate prelazak velike reke u uslovima atomskog ratovanja su takve da o njima branilac, u slučaju svog manevra *ispred* položaja, mora strogo voditi računa.

Prelazak reke u otstupanju. — Pisac naglašava da se, nasuprot forsiranju reke pri napadnim dejstvima, onome u povlačenju retko poklanja dovoljna pažnja — u smislu njegovog proučavanja — iako se tu ustvari radi o veoma delikatnom manevru za dobitak u vremenu u zoni ispred linije rečnog fronta, u cilju prikupljanja i zaštite najvećeg dela napred angažovanih snaga i sredstava. Da li je u atomskim uslovima i pri sadašnjem stanju tehničkog razvoja takav manevar uopšte ostvarljiv? Zadržavajuća dejstva za dobitak u vremenu (za ostvarenje raznih ciljeva) su često nužna. Sa izuzetkom vrlo duboke zaštitne prostorije ispred položaja, izgleda da neće biti moguće osloniti se na takav manevar koji bi se sastojao samo iz kombinacije daljnih atomskih zapreka na komunikacijama i pasivnih rušenja i razaranja.

U daljem delu članka pisac razmatra takav jedan manevar ako je ratište ograničenih dimenzija, i smatra da on ne bi mogao efikasno usporiti neki ešelon snaga

koje bi bile celishodno opremljene za prebacivanje preko prepreka ili njihovo forsiranje. Takav ešelon, koji bi pošao iza linije zaprečavanja, tj. sa druge strane reke, mogao bi mirno napredovati bez potrebe za podrškom pozadnjih ešelona, a jedino bi njih mogle ugrožavati atomske zapreke.

Prema tome, neprijateljsko nadiranje mora biti usporeno zadržavajućom akcijom koja bi se izvodila unutar zone koja štiti položaj za odbranu. Međutim, kada se ova akcija odvija ispred veće reke, problem povlačenja angažovanih snaga pretstavljao bi izvesne teškoće. Ako se uzme u obzir neprijateljeva mogućnost bombardovanja sredstava za prelazak reke, proizlazi da mu nije teško ni da izvede efikasno zaprečavanje rečnog otseka. U toku dinamike manevra angažovane snage rizikuju izolaciju u svojim zonama i izložene su opasnosti uništenja.

No, opasnost se još više pojačava time što će branilac, u želji da što brže prikupi što više svojih prednjih snaga, težiti da izbegne uništavanje svojih sredstava za prelazak sve do poslednjeg trenutka. Oklopni klinovi, smelo istureni od strane

napadača koji bi po svaku cenu želeo da spreči plansko forsiranje reke, bili bi u stanju da se dočepaju neoštećenih mostova. Oni bi iskoristili priliku da se munjevito provuku kroz atomsku brešu i da je eksploatišu bez zastoja, da unesu strahovit nered u redove iznenađenog branioca i da tako unište svaku korist koju mu reka pruža.

Pisac na kraju postavlja pitanje da li se pod takvim uslovima isplati rizikovati uništenje zadržavajućih snaga i izložiti ih, možda sudbonosnom, prodoru neprijatelja u unutrašnjost položaja. Ako efikasnost atomskog bombardovanja dopušta pretpostavku kratkoročne strategijske akcije, stim da se početna angažovanja brzo pretvore u počesne akcije, nije li onda bolje odustati od povlačenja i ponovnog prikupljanja zadržavajućih snaga. Nije li bolje da se one blagovremeno izvuku ispred reke i orijentišu na prostrane i unapred pripremljene odbranbene zone, odakle bi mogle da nastave borbu i nanose jake udarce bližoj pozadini neprijatelja koji je zaustavljen ili angažovan na reci. Najzad, da uzmu učešća u akcijama gerilskog ratovanja.

L. H.

**General-potpukovnik
BRANKO OBRADOVIĆ**

PROTIVVAZDUŠNA ODBRANA

Nastojeći da objasni osnovna pitanja iz problematike savremene PVO, pisac ukazuje i na perspektive njenog razvoja. Sem toga, u knjizi se detaljno izlažu sredstva PVO, elementi njene organizacije, problemi obuke i druga važna pitanja čije rešenje treba da omogući uspešno izvršenje zadataka koji se postavljaju pred PVO.

Knjiga ima i 11 priloga koji daju podatke o taktičkim i tehničkim osobinama avijacije i sredstava PVO, kao i 25 skica, šema i grafikona.

Knjiga je izdanje »Vojne biblioteke — naši pisci«. Ima 108 stranica, povezana je u poluplatno, a cena joj je 300 dinara.

**Pukovnik
ALEKSANDAR VOJINOVIĆ**

RAZMIŠLJANJA O PRINCIPIMA RATOVANJA U ATOMSKIM USLOVIMA

U ovoj knjizi autor razmatra neka pitanja eventualnog budućeg rata u uslovima upotrebe nuklearnog naoružanja. Naročito su interesantna njegova razmišljanja o izboru pravca glavnog udara, težišta odbrane, o pokretljivosti, koncentraciji i dekoncentraciji itd.

Na kraju pisac razmatra mesto i ulogu čoveka u eventualnom atomskom ratu, kao i problem zaštite civilnog stanovništva.

Knjiga je izišla u izdanju »Vojne biblioteke — naši pisci«. Povezana je u poluplatno, ima 170 stranica, a cena joj je 250 dinara.

Major
MANOJLO BABIĆ

METODIKA TAKTIČKE OBUKE TENKOVSKIH JEDINICA

U ovoj knjizi — priručniku pisac je izložio metode izvođenja taktičke obuke tenkovskih jedinica. Knjiga je podeljena na četiri dela. U prvom su razmotrena osnovna načela organizovanja i izvođenja taktičke obuke uopšte, a u ostala tri taktička obuka tenkovske posade, voda i čete, sa pripremom i izvođenjem taktičkih vežbi predviđenih Nastavnim planom i programom.

Knjiga je izišla u izdanju »Biblioteke vojnih udžbenika i priručnika« VIZ-a JNA »Vojno delo«; ima 155 stranica sa 45 slika. Cena 350 din.

PRENTIS

CIVILNA ZAŠTITA U MODERNOM RATU

Ova knjiga tretira problematiku civilne zaštite u eventualnom budućem ratu, zahvatajući napadna sredstva iz vazduha i zaštitu od njih, a naročito organizaciju državne teritorije i obuku stanovništva. Pisac se zalaže da se problemi civilne zaštite realno shvate od svakog pojedinca kao i od opštine do najviših državnih organa zemlje.

Knjiga je opremljena mnogobrojnim crtežima, slikama i tabelarnim pregledima sa naučnim podacima, te će biti od velike koristi kako stručnjacima tako i svakom drugom građaninu.

Delo je izišlo kao XXIV knjiga Vojne biblioteke — Inostarni pisci VIZ-a JNA »Vojno delo«, ima 546 stranica, a cena mu je 600 din.